עין משפט נר מצוה

קיב א מיי' פי"ד מהל' אישות הלכה טו סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' מד סעיף ח:

תורה אור השלם

1. אִם אֲדֹנָיו יִתֶּן לוֹ אִשָּׁה וְיָלְדָה לוֹ בָנִים אוֹ בָנוֹת הָאִשָּׁה וִילָדֶיהָ תִּהְיֶה לַאדֹנֶיהָ וְהוּא יֵצֵא בְגַפּוֹ: שמות כא ד

2. וְלֹא תִתְחַתֵּן בָּם בִּתְּךָ לֹא תִתֵּן לִבְנוֹ וּבִתּוֹ לֹא תִקַּח לִבְנֶךָ: דברים ז ג

3. כִּי יָסִיר אֶת בִּנְךָ מֵאַחֲרַי וְעָבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְהִשְׁמִידְךָ מַהֵר: דברים ז ד

4. וְהֵסִירָה אֶת שִׂמְלַת שִׁבְיָהּ מֵעָלֶיהָ וְיָשְׁבָה בְּבֵיתֶךָ וּבָכְתָה אֶת אָבִיהָ וְאֶת אִמָּהּ יֶרַח יָמִים וְאַחַר כֵּן תָּבוֹא אֵלֶיהָ וּבְעַלְתָּהּ וְהָיְתָה לְךָ לְאִשָּׁה: דברים כא יג

5. כִּי תִהְיֶיןָ לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאַחַת אֲהוּבָה וְהָאַחַת שְׂנוּאָה וְיָלְדוּ לוֹ בָנִים הָאֲהוּבָה וְהַשְּׂנוּאָה וְהָיָה הַבֵּן הַבְּכֹר לַשְּׂנִיאָה: דברים כא טו

מוסף תוספות

א. וקרא לצדדין כתיב לא תתחתן בם בגירותן, אבל בגיותן לית בהו לקוחין ולא תדבק בהן מן יסיר את בנך מאחרי. והשתא א"ש לרבות כל המסירין דאי בגירותן לא שייך לרבויי כל המסירים דנים דשאר עממין מישרא שרו דאלת"ה לר"ש דדריש לרבות כל המסירים נימא דשאר עממין נמי אפי' בגירותן ליהוו בלאו דלא תתחתן וכו'. רשב"א. ב. שאילו היה אותו הבן בכלל ישראל יותר היה לו להקפיד על אותו הבן שהוא נגרר אחר מעשי אמו ומתדבק בדרכיה שהיא מגדלתו מקטנותו עליהם אלא ש"מ שאין הכתוב מקפיד באותו הבן בהסרה זו. רמב"ן. ג. שיעבוד ע"ז כמותו. תוס' הרא"ש: שלא ישעהו. תוס' יבמות יז. ד"ה ואין. ד. רע"ב הקפידה התורה על הסרת הבת כהסרת הבן ממש אלא דמשו"ה כללינהו לפי שאינן שוין דבן דוקא ולא בן הבן אבל בת בין בה בין בבנה איכא הקפדה. רשב"א. ה. דשאר אומות מנהג אבותיהם בידיהם. תוס' טוך. ו. דמסירי טפי. שם. ז. וקשה הא קרא בז' אומות כתיב ואמאי הוה לן לאוקמי לרבנן בכל אומות דאי משום דהוה ילפינן מז' אומות שאני הנך דמסירי טפי וי"ל כיון דלא דרשי טעמא דקרא פרכא נמי לא שייך למיפרך. שם.

תוס' ר"י הזקן

תהיה לאדוניה. בעבד עברי שרבו מוסר לו שפחה כנענית, וקאמר שהבנים עבדים כמו השפחה. כי יסיר. לעיל דהאי קרא כתיב בתך לא תתן לבנו ובתו לא תתן לבנך כי יסיר את בנך. מדלא כתיב כי יסיר את בתך כלומר שיסיר העובד כוכבים שהוא חתנך בתך שחתן לו, ש"מ שעליה לא הקפידה תורה דודאי הואיל וגדולה [היא] לא יסירה, אלא אבן שנולד מבתך מהעובד כוכבים קאמר שהעובד כוכבים יסירהו דודאי מדכתיב יסיר לשון זכר ארישיה דקרא קאי וקרי ליה בנך, ושמעינן דבן בתו הבא מן העובד כוכבים קרוי בנך. ומדלא כתיב כי תסיר את בנך כלומר לא תקח בתו לבנך כי תסיר היא הבן הנולד מבנך. ש"מ שלא הקפידה עליו תורה בהסרתו דעובד כוכבים הוא. ובנך שהתן לבתו* הוא שקרוי בנך. אבל הנולד לבנך אינו קרוי בנך אלא בנה. קרוי בנך. ישראל הוא. ולפי מ"ש הר"ם בקדושה פי"ב [ה"ז] ובהלכות יבום פ"א ה"ד] נראה שכך פירושו כי יסיר ענין בפני עצמו וקא דייק מדסמך קרא דכי יסיר דאיירי בעובד עבודת כוכבים לקרא דאיירי בחתון העובד כוכבים, ש"מ דאתא לאשמועינן שהחתן מביא לעבוד עבודת כוכבים הראויים להיותם ישראלים, ומדלא אמר כי יסיר את בתך ואת בנך דהוה משמע שהחתן הנזכר מסירם מאחרי השם, ש"מ דלאו עליידו קפיד הגדולים ניהו ושניהם ישראל וישראלית הם ולא יסירו, אלא מהבנים היוצאים מהם דבר. ומדסמך חתון דבנך לבתו לכי יסיר ולא סמיך חתון דבתך לבנו ש"מ דההוא לא יסיר מאחרי שישראל [הוא]. אלא תתן דבנך לבתו מחייב הבן היוצא מהם [להסיר] מאחרי שאין לו דין ישראל. וה"ק בנך שאתה נותן לה** שהוא מישראלית הוא בנך שעובד השם ואין בנך שבא מן העובדת כוכבים הוא בנך שאינו עובד השם אלא הוא בנה והולד ממזר ואתא רבה לאשמועינן דבתר דידה שדינן ליה וממזר הוא ולא בתר דידיה שאם נתגייר יהיה ראוי לבא בקהל.

*צ"ל ובנך שנולד מבתך (ד"ז). **אולי צ"ל בנך שבא מבתך שאתה נותן לו וכו' (שם).

ולדה כמותה מנלן דאמר קרא [1]האשה וילדיה תהיה לאדוניה נכרית מנלן אמר קרא [2]לא תתחתן בם אשכחנא דלא תפסי בה קידושי ולדה כמותה מנלן א"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחי דאמר קרא [3]כי יסיר את בנך מאחרי בנך הבא מישראלית קרוי בנך ואין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך אלא בנה אמר רבינא ש"מ בן בתך הבא מן העובד כוכבים קרוי בנך נימא קסבר רבינא עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר נהי דכשר לא הוי ממזר לא הוי פסול מיקרי ההוא בשבעה גוים כתיב שאר אומות מנלן א"ק כי יסיר את בנך לרבות כל המסירים הניחא לר"ש דדריש טעמא דקרא אלא לרבנן מ"ט א"ק [4]ואחר כן תבוא אליה ובעלתה וגו' מכלל דמעיקרא לא תפסי בה קידושין אשכחן דלא תפסי בה קידושין ולדה כמותה מנלן אמר קרא [5]כי תהיין לאיש וילדו לו כל היכא דקרינן ביה כי תהיינה קרינן ביה וילדו לו וכל היכא דלא קרינן ביה כי תהיינה לא קרינן ביה וילדו לו אי הכי שפחה נמי אין הכי נמי אלא האשה וילדיה תהיה לאדוניה למה לי לכדתניא

האומר

האשה וילדיה וגו'. בשפחה כנענית שיילדה לעבד עברי ואמר קרא דלא יצא הבן חפשי עם אביו: **לא תתחתן בם.** לא תהא לך בם תורת חיתון: **כי יסיר את בנך.** לעיל מיניה כתיב בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך וסמיך ליה כי יסיר את בנך מדלא כתיב כי יסיר את בתך משמע דבן הנולד לעובד כוכבים מבתך קאמר שיסירנו העובד כוכבים מאחריו ושמעינן דבן בתך אפילו מן העובד כוכבים קרוי בנך: **ואין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך.** מדלא כתיב נמי כי תסיר את בנך דנשמע מיניה דקפיד נמי קרא בבתו לא תקח לבנך משום כי תסיר את הבן הנולד לה מבנך אלמא בן העובדת כוכבים אינו קרוי בנך אלא בנה: **בנך מישראלית קרוי בנך כו'.** לאו מקרא דייק לה אלא ה"ק מדלא קפיד קרא אבן הנולד ממנה ש"מ בנך מישראלית קרוי בנך אבל בנך מן העובדת כוכבים אינו קרוי בנך: **ש"מ.** מדקרי ליה לבן בת ישראל הבא מן העובד כוכבים בנך: **לימא קסבר רבינא עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר** גרסי'. דאתא לאשמועינן דלא שדינן ליה בתר עובד כוכבים דנימא עובד כוכבים הוא ואם נתגייר יהא מותר לבא בקהל אלא בתר ישראלית שדינן ליה וכיון שבעבירה נולד הוה ליה ישראל פסול כשאר נולדים ממי שאין עליו קידושין דתנן במתני' (לעיל דף סו:) שהם ממזרים: **ומשני** מהכא לא תשמע ממזרות נהי דשמעינן מינה דכשר לא הוי מדשדי ליה בתר ישראל להיות נולד בעבירה ממזר מיהא לא תשמע מינה כדאמרינן ביבמות (דף מה:) דממזר מאשת אביו יליף מה אשת אב דאין לו עליה קידושין אבל יש לו קידושין על אחרת ועלה כתיב שהולד ממזר דסמיך ליה לא יבא ממזר אף כל שאין לו עליה קידושין אבל יש לו קידושין על אחרת לאפוקי עובד כוכבים דלית ליה קידושין כלל: **פסול מיקרי.** כשאר נולדים בעבירה מחייבי לאוין או עשה שאינן ממזרים: **הא' בשבעה אומות כתיב.** לא תתחתן בם וכי יסיר בשבעה גוים שבא"י הוא דכתיב שאר אומות מנלן: **דדריש טעמא דקרא.** בב"מ (דף קטו.) גבי אלמנה דקאמר עשירה ממשכנין אותה עניה לא ממשכנין אותה דטעמא מאי אמר רחמנא לא תחבול בגד אלמנה מפני שאתה צריך להחזיר לה עבוטה לערב ומתוך כך שאתה יוצא ונכנס תמיד אצלה שחרית למשכן וערבית להחזיר אתה משיאה שם רע בשכנותיה. והכי נמי דריש טעמא דחיתון משום כי יסיר ולא איצטריך קרא לפרושי טעמא ואייתר ליה כי יסיר לרבות שאר אומות. אלא לרבנן איצטריך קרא לפרושי טעמא בז' אומות גופייהו ולמעוטי שאר אומות שאינן אדוקין בעבודת כוכבים כמותן כדקי"ל (חולין דף יג:) אומות שבחוצה לארץ לאו עובדי עבודת כוכבים הן אלא מנהג אבותיהם בידיהם ולא אייתר ליה ריבויא ושאר אומות מנלן. ודכוותיה אמר בסנהדרין (דף כא.) גבי לא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו דלר"ש הוי הא' לא ירבה יתורא דכלאו פירושא דקרא הוי דרשי' ביה טעמא ולרבנן דלא דרשינן טעמא דקרא בעלמא הכא פריש קרא טעמא: **ואחר כן.** לאחר שתשהא כפי גזירת הכתוב שהתיר לך יפת תואר והיתה לך כתיב דריש בה הויה אבל מעיקרא קודם היתר לא קרינן בה והיתה: **וילדו לו.** שמתיחס אחר אביו: **לא קרינן ביה וילדו לו.** אלא אחריה הוא מתיחס: **א"ה שפחה נמי.** דולדה כמוה תיפוק לן מהאי קרא דהא לא קרינן בה כי תהיין כדכתיב (בראשית כב) עם החמור עם הדומה לחמור:

האומר

ולדה כמוה מנלן. לפום ריהטא משמע דה"פ נימא דישראל הבא על השפחה הולד כשר והיכי נוכל להכשיר באין קידושין ויש עבירה יותר מיש קידושין ויש עבירה ואמר דהולד הולך אחר הפגום וכי תימא דאתא לאשמועינן דאפי' בא עליה ממזר הולד כמוה ויש לו תקנה בשחרור הא ליתא אלא לרבי טרפון (לקמן דף סט.) אבל לרבנן לא ונראה דה"פ ולדה כמוה מנא לן שלא יהא קרוי בנו לשום דבר ואפילו כבנו ממזר לא הוי לא ליורשו ולא לטמא לו ולא לייבם אשת אחיו ולא לפטור אשת אביו מיבום:

אמר קרא לא תתחתן בם. פירש בקונטרס לא יהא לך בהם תורת חתנות מיהו קשה שהרי האי קרא לא איירי בעובדי כוכבים דהא גבי ז' עממים הוא דכתיב כדאמר בפרק הערל (יבמות דף עו.) אמר רבא בגרותן אית להו חתנות פירוש איסור לא תתחתן יש בהם ובגיותן לית להן חתנות לא שייך בהו חתנות לעבור עליו משום לא תתחתן לכך פר"ת דגמרא דמייתי קרא לא תתחתן הוי כמו וגומר ומסיפא דקרא דריש דכתיב בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך משמע שאין בה קיחה והקשה ה"ר יעקב מאורליינ"ש ואימא ה"מ לכתחילה אבל בדיעבד תפסי בה קידושין דכה"ג אמר לעיל (דף סז:) גבי לא יקח איש את אשת אביו ותירץ מהר"ר יצחק ש"ס דאין ה"נ אלא סמך אלא תתחתן ואלא תקח להוי כמו תרי קראי חד לכתחילה וחד לדיעבד ואע"ג דלאו לא תתחתן איירי בגירות ה"מ בתר דידענא מסקנא דילפינן דלא תפסי בה קידושין מקרא אחרינא לקמן בסמוך אבל אי לאו הכי טוב היה לאוקמא קרא דלא תתחתן נומר דלא תפסי בה קידושין מלאוקמא בגירות:

בנך הבא מישראלית קרוי בנך. פי' בקונטרס דכתיב כי יסיר את בנך מאחרי דקאי אבתך לא תתן לבנו וה"ק בתך לא תתן לבנו משום דכי יסיר בנו בן בתך מאחרי והוא קרוי בנך אבל בנך הבא מן העובדת כוכבים ומבנך אינו קרוי בנך אלא בנה מדלא קאמר על בתו לא תקח לבנך כי תסיר בנך מאחרי אמר רבינא שמע מינה (בנך הבא מן העובדת כוכבים) כו' [וא"ת] רבינא היינו דברי רבי יוחנן ומה בא לחדש רבינא מה שלא פירש רבי יוחנן דקאמר רבינא שמע מינה לכך פירש רבינו תם דכי יסיר את בנך קאי אבתו לא תקח לבנך וה"ק כי יסיר החותן את בנך שהוא חתנו מאחרי ומדלא תם הכתוב על בן הבן שמע מינה בנך הנולד לך מאשתך קרוי בנך לפי שהוא מישראל ומישראלית ואין אותו הבא מבנך ומן העובדת כוכבים קרוי בנך אלא בנה ודייק מליצנא דכי יסיר את בנך דמשמע מיעוט וממעט בן בנך מדלא כתיב כי יסירם או כי יסיר את זרעך אבל אכתי לא ידענא מעובד כוכבים הבא על ישראלית מה דינו ואתא רבינא וקאמר שמע מינה בן בתך הבא מן העובד כוכבים קרוי בנך מדלא כתיב גבי בתך לא תתן לבנו כי יסיר את בתך מאחרי ונידוק מינה דעליה הקפיד רחמנא כדדייקינן גבי בתו לא תקח לבנך ומדלא קאמר הכי שמע מינה דבן בתך הבא מן העובד כוכבים קרוי בנך והקפיד קרא אתרוייהו ולכך לא כתב כי יסיר את בתך מאחרי דמשמע מיעוט מבן בתו עוד פר"ת דכי יסיר קאי אבתו לא תקח לבנך כדמפרש אחותן קאי וה"ק כי יסיר החותן את בנך מאחרי שאין הזרע הבא מהן מתייחס אחר בנך אלא אחר העובדת כוכבים והיינו דאמר ואין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך והיא הסרה דקאמר קרא ובנך הבא מן הישראלית קרוי בנך דקאמר שמואל ורבי יוחנן (ביבמות דף יז.) לא פירשו כלום בעובד כוכבים הבא על בת ישראל דמילתייהו בישראל הבא מן הישראלית שבעלה ישראל קאמר דהוי בנך ורבינא בא לדקדק שמע מינה בן בתך הבא מן העובד כוכבים קרוי בנך מדלא כתיב כי יסיר את בתך שמע מינה דבתך הנשואה לעובד כוכבים ליכא הסרה שהזרע מתייחס אחריה ופי' זה קשה לר"י דכי יסיר משמע דמיירי בהסרת יראת שמים כדדרשינן כי יסיר לרבות כל המסירים ומתרגמינן ארי יטעון ית בנך מבתר דחלתי לכך נראה כפר"ת ראשון שפיר: **הניחא** לר"ש. פי' דדריש טעמא דקראי ה"נ אמר טעמא דחיתון דאי לא כתיב כי יסיר ה"א מסברא דמיירי משבעה עממים לפי שהם אדוקין בעבודת כוכבים יותר משאר אומות ולפיכך לא תתחתן וכתב רחמנא כי יסיר לרבות כל המסירין אלא לרבנן דלא דרשי טעמא דקרא א"כ אי לאו קרא יתירא ה"א לא תתחתן מיירי בכל האומות ואיצטריך כי יסיר לומר דוקא בשבעה עממים א"כ בשאר אומות מנליה:

אלא

מסורת הש"ס

א) [עי' תוס' כתובות כט. סד"ה אלו וכ"כ עוד במס' ע"ז לו: ד"ה דכתיב וכו' אסיפא דקרא קסמיך ע"ש], ב) יבמות יז. כג., ג) [יבמות כג. ע"ש היטב], ד) שם (יז.) [עו:] כג. מה. סח: לקמן עה:, ה) [ע"ז לו:], ו) לעיל כא. גיטין מד: סוטה ה. יבמות כג. ב"מ קטו. סנהדרין טו: כא. [מנחות כ:] יומא מב:, ז) [יבמות כג. בשינוי גדול וע"ש תוס' ד"ה מאן תנא], ח) [בדפו"י: מאחריו, וכנלע"ל], ט) [נ"ל אמר ד"ה בנך], י) [בדפו"י: ישראלית], כ) [בדפו"י טפף: ישראל], ל) [דברים כד, יז], מ) [ואומות ליתא בדפו"י ול"ל כרש"י, וכבתי"ו: מסירין], נ) [שם ח, יח], ס) [בדפו"י: ד"ש], ע) פי' והיינו קרא בשאר אומות מיירי דכתיב ושביה דאילו בשבעה אומות כתיב לא תחיה כל נשמה וילדו כו'. חי"ח, פ) [נלע"ל דאמרינן (לעיל סו ע"ב)], צ) [בהגהות הב"ח הורכין מגיה לר' אליעזר, ועיין רש"ש], ק) [יבמות כג ע"א, ע"ש], ר) [בדפו"י: בעובדים, וכ"ה בתוס"ד], ש) [בדפו"י: לא', ונלע"ל דאמרינן דלא תתחתן], ת) [נ"ל בן בתך הבא מן העובד כוכבים], א) [ואינו מופיע בדפו"י, וכנראה נשמט בדפוי וכמהרש"א הגיה וקשה, ע"ש], ב) [נראה דהציון מראה מקום צריך להיות אחר תיבת שמואל. ור' יוחנן הוא בשמעתין], ג) [בתוס' יבמות נוסף: משום], ד) [בדפו"י: שפיר. ובדפוי: שפירש, ונלע"ל], ה) [עי' תוס' יבמות יז. ד"ה ואין בנך], ו) [ויתקן שיש להוסיף: באומות], ז) [אולי אבל], ח) [נראה דחסר דיבור חדש ול"ל: הולד ממזר. ואתא רבינא לאשמועינן].

גליון הש"ס

רש"י ד"ה לימא קסבר רבינא כו' דלא שדינן כו'. עי' לקמן עה ע"ב תד"ה ורבי ישמעאל ובמהרש"א שם:

מוסף רש"י

כי יסיר את בנך מאחרי. מדלא כתיב כי תסיר שמע מינה הכי קאמר בתך לא תתן לבנו כי יסיר בעל בתך את בנך שתלד לו בתך מאחרי, אבל אבתו לא תקח לבנך לא קמהדר ולא קרינן ביה כי תסיר בת העובד כוכבים את בנך שתלד מאחרי, אלמא בנך מן העובד כוכבים שילדה לו בתך קרוי בנך ואין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך (יבמות כג.). דאי נמי ילדת בן לעובדת כוכבים לא בנך מיקרי ולא קרינן ביה כי תסיר את בנך (שם יז. ובע"ז דברים ז ד). **ש"מ בן בתך הבא מן העובד כוכבים קרוי בנך.** מדכתיב כי יסיר את בנך ומוקמינן ליה בבן שנולד בתך לעובד כוכבים, אלמא בן בתך הבא מן העובד כוכבים קרוי נמי בנך (יבמות כג. ובע"ז שם יז.). **ההוא בשבעה גוים כתיב.** ושאר עובדית כוכבים מנלן דולדה כמוה (שם כג.). **הניחא לר"ש דדריש טעמא דקרא.** והכא נמי לרדיה ניחא דלוי נמי לא מפרש קרא טעמא הוה דריש טעמא דחיתון משום כי יסיר את בנך ולא מיצטריך קרא לפרושי טעמא ויתייתר קרא כי יסיר לרבות שאר מסירין (שם).

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones